

რეგრესის უფლება საბანკო გარანტიის ურთიერთობებში (URDG 758-ისა და საქართველოს სამოქალაქო სამართლის დოქტრინული ანალიზი)

 <https://doi.org/10.52340/26679434/H.13.7>

თამარ გოგოლაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის დოქტორანტი
საქართველო, თბილისი

ელ-ფოსტა: tamarg.law@gmail.com

ORCID: ID <https://orcid.org/0009-0003-7310-3879>

აბსტრაქტი

სტატიაში გამოკვლეულია რეგრესის უფლება საბანკო გარანტიის ურთიერთობებში საქართველოს სამოქალაქო სამართლისა და URDG 758-ის ურთიერთმიმართების საფუძველზე. ნაშრომის მთავარი თეზისია, რომ რეგრესი, მიუხედავად მისი კანონის მიერ აღიარებისა, ვერ განიხილება სრულად თვითკმარ მექანიზმად, თუ იგი არ არის გამყარებული პრინციპალსა და გარანტს შორის დადებული წერილობითი შეთანხმებით. კვლევა აანალიზებს გარანტიის ავტონომიას, მოთხოვნის დოკუმენტურ ბუნებას, გარანტის მიერ გადახდის სამართლებრივ შედეგებსა და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ნორმათა სისტემას. ნაშრომი გვიჩვენებს, რომ URDG 758 რეგრესის საკითხს პირდაპირ არ არეგულირებს, თუმცა მისი ავტონომიური და დოკუმენტური ლოგიკა უნდა იქნეს გამოყენებული ეროვნული სამართლის განმარტებისას. დასკვნის სახით დასაბუთებულია ანაზღაურების შესახებ წერილობითი შეთანხმების აუცილებლობა.

კვლევაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საბანკო პრაქტიკაში წარმოშობილ რისკებს, რომლებიც დაკავშირებულია გარანტის მიერ გადახდილი თანხის დაბრუნების პროცესთან. გაანალიზებულია ის გარემოებები, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია წინასწარ განსაზღვრული სახელშეკრულებო მექანიზმები რეგრესის უფლების ეფექტიანი განხორციელებისა და მხარეთა ინტერესების დაცვისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ანაზღაურება, ავტონომია, მოთხოვნა, პრინციპალი, გარანტი, ბენეფიციარი

THE RIGHT OF RECOURSE IN BANK GUARANTEE RELATIONSHIPS (Doctrinal Analysis of URDG 758 and Georgian Civil Law)

 <https://doi.org/10.52340/26679434/H.13.7>

Tamar Gogolashvili

*PhD Student at the Faculty of Law at Caucasus International University
Georgia, Tbilisi*

Email: tamarg.law@gmail.com

ORCID: ID <https://orcid.org/0009-0003-7310-3879>

ABSTRACT

The article examines the right of recourse in bank guarantee relationships through the interaction between Georgian Civil Law and URDG 758. The central thesis is that recourse, although recognized by law, cannot be understood as a fully self-sufficient mechanism unless it is supported by a written agreement between the principal and the guarantor. The article analyzes the autonomy principle, the documentary nature of the demand guarantee, the legal consequences of payment by the guarantor and the system Georgian Civil Code provisions governing bank guarantees. The research demonstrates that URDG 758 does not regulate recourse directly, yet its logic of autonomy and documentary compliance should influence national interpretation. The article argues for a contractual model that clearly defines reimbursement, costs, interest, and procedural duties. The findings may be used in banking practice, contract drafting and doctrinal interpretation of Georgian private law.

The study also pays particular attention to the risks arising in banking practice in connection with the recovery of amounts paid by the guarantor. It analyzes the extent to which pre-established contractual mechanisms are essential for the effective exercise of the right of recourse and for the protection of the parties' interests.

KEYWORDS: Reimbursement, Autonomy, Demand, Principal, Guarantor, Beneficiary

შესავალი

საბანკო გარანტია თანამედროვე კერძო სამართლისა და საბანკო პრაქტიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტია, რადგან იგი აერთიანებს უზრუნველყოფის ეკონომიკურ ფუნქციას, დამოუკიდებელი ვალდებულების იურიდიულ ფორმას და დოკუმენტური გადახდის მოქნილ მექანიზმს. გარანტიის არსი არ ამოიწურება მხოლოდ იმით, რომ ბენეფიციარი იღებს დაცვის დამატებით საშუალებას. მისი რეალური მნიშვნელობა მდგომარეობს შემდეგში: სამოქალაქო ბრუნვაში იქმნება გადახდის ისეთი ინსტრუმენტი, რომელიც მინიმუმამდე ამცირებს, ძირითადი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, დავის გავლენას ბენეფიციარის დაკმაყოფილებაზე. სწორედ ამიტომ საბანკო გარანტია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთ ურთიერთობებში, სადაც მხარეებს სჭირდებათ შესრულების სწრაფი, ფორმალუზებული და მაღალი ნდობის მქონე მექანიზმი.

გარანტიის ინსტიტუტის დოქტრინული სირთულე იწყება იქ, სადაც გარანტიის ავტონომია გადადის გარანტის ეკონომიკური დაცვის საკითხში. გარანტი ბენეფიციარის წინაშე იღებს დამოუკიდებელ ვალდებულებას, მაგრამ ეს დამოუკიდებლობა არ ნიშნავს, რომ გარანტმა საბოლოოდ საკუთარი ქონებით უნდა იტვირთოს პრინციპალის კომერციული რისკი. საბანკო გარანტიის ფუნქციური “არქიტექტურა” ეფუძნება სამი სახის ურთიერთობას: პრინციპალი ითხოვს გარანტიის გაცემას, გარანტი იღებს ვალდებულებას ბენეფიციარის წინაშე, ხოლო გადახდის შემთხვევაში პრინციპალი ვალდებულია აუნაზღაუროს გარანტს გადახდილი თანხა. ამ მესამე, შიდა ურთიერთობის გარეშე გარანტიის სისტემა დაკარგავდა ეკონომიკურ სიმყარეს.

კვლევის საგანია სწორედ ეს შიდა

ურთიერთობა: რეგრესის უფლება და მისი ფარგლები. ქართული სამართალი საბანკო გარანტიას აწესრიგებს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი მუხლებით, თუმცა რეგრესის საკითხის სიღრმისეული გააზრება მოითხოვს არა მხოლოდ ნორმების ტექსტობრივ წაკითხვას, არამედ მათ სისტემურ და მიზნობრივ განმარტებას. შეიძლება ითქვას, რომ გარანტს გადახდის შემდეგ წარმოეშობა მოთხოვნა პრინციპალის მიმართ, მაგრამ მთავარი კითხვა უფრო რთულია: საკმარისია თუ არა მხოლოდ კანონის ნორმა იმისთვის, რომ გარანტმა პრაქტიკაში ეფექტიანად მიიღოს ანაზღაურება, თუ აუცილებელია წინასწარ წერილობითი შეთანხმება, რომელიც რეგრესის საფუძველს, მოცულობასა და პროცედურას განსაზღვრავს.

ნაშრომის ჰიპოთეზა შემდეგია: რეგრესის უფლება, მიუხედავად მისი კანონით აღიარებისა, პრაქტიკაში სრულად ეფექტიანი ვერ იქნება, თუ გარანტსა და პრინციპალს შორის არ არსებობს წერილობითი შეთანხმება ანაზღაურების შესახებ. ეს შეთანხმება არ არის მხოლოდ ფორმალური საბანკო დოკუმენტი; იგი არის გარანტიის გაცემის სამართლებრივი და ეკონომიკური წინაპირობა. სწორედ მასში უნდა განისაზღვროს, რა თანხა უნდა აანაზღაუროს პრინციპალმა, მოიცავს თუ არა ანაზღაურება საკომისიოებს, ხარჯებს, პროცენტს, რა ვადაში უნდა შესრულდეს ანაზღაურება და რა გავლენა აქვს პრინციპალის შესაძლო შესაგებლებს გარანტის მოთხოვნაზე.

წინამდებარე ნაშრომის კვლევის მეთოდოლოგია ეფუძნება დოგმატურ, სისტემურ და თელეოლოგიურ ანალიზს. დოგმატური მეთოდი გამოიყენება რეგრესის სამართლებრივი ბუნების განსასაზღვრად; სისტემური მეთოდი – სამოქალაქო კოდექსის ნორმათა ურთიერთმიმართების გამოსავკვეთად; თელეოლოგიური მეთოდი – საბანკო გარანტიის

ეკონომიკური მიზნისა და URDG 758-ის¹ პრინციპების შესაფასებლად. კვლევა ფოკუსირებულია ქართული სამართლისა და URDG 758-ის ურთიერთმიმართების სიდრმისეულ ანალიზზე და არ მოიცავს უცხოური სამართლებრივი სისტემების შედარებით განხილვას.

1. საბანკო გარანტიის ავტონომია და რეგრესის წინაპირობების წარმოშობა

საბანკო გარანტიის ავტონომია ნიშნავს, რომ გარანტის ვალდებულება ბენეფიციარის წინაშე დამოუკიდებელია პრინციპალსა და ბენეფიციარს შორის არსებული ძირითადი ხელშეკრულებისგან. ეს დამოუკიდებლობა არ არის მხოლოდ ტექნიკური ფორმულა; იგი განსაზღვრავს გარანტიის არსს. თუ გარანტი ყოველ მოთხოვნაზე მოუწევდა ძირითადი ხელშეკრულების შესრულების ფაქტობრივი და სამართლებრივი ანალიზი, საბანკო გარანტია გადაიქცეოდა ჩვეულებრივ უზრუნველყოფილ ვალდებულებად და დაკარგავდა იმ სისწრაფესა და ნდობას, რის გამოც იგი გამოიყენება კომერციულ ბრუნვაში. ავტონომია არის გარანტიის ეფექტიანობის საფუძველი, მაგრამ ამავე დროს იგი ქმნის რეგრესის პრობლემასაც.

გარანტის ვალდებულება ბენეფიციარის წინაშე, განსაკუთრებით URDG 758-ის ფარგლებში, დოკუმენტურ ბუნებას ატარებს. გარანტი ამოწმებს არა ფაქტობრივ შესრულებას, არამედ წარმოდგენილი მოთხოვნისა და თანდართული დოკუმენტების შესაბამისობას გარანტიის პირობებთან. გარანტი არის ფორმალური

შესაბამისობის შემფასებელი სუბიექტი. შესაბამისად, გადახდა შეიძლება განხორციელდეს მაშინაც, როდესაც პრინციპალი მიიჩნევს, რომ ბენეფიციარის მოთხოვნა უსაფუძვლოა. სწორედ ამ პოტენციური რისკის გამო რეგრესი იქცევა გარანტის დაცვის აუცილებელ მექანიზმად.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიდგომა ავტონომიისადმი არ არის სრულად ერთმნიშვნელოვანი. ერთი მხრივ, იგი აღიარებს საბანკო გარანტიის დამოუკიდებელ ბუნებას. მეორე მხრივ, რეგრესის ეტაპზე პრინციპალს ანიჭებს ისეთი შესაგებლების გამოყენების შესაძლებლობას, რომლებიც გარანტიის ავტონომიურ ბუნებას ასუსტებს. ამგვარად, ქართული სამართლის შიგნით წარმოიშობა დუალიზმი: გადახდის ეტაპზე გარანტია დამოუკიდებელია, ხოლო გადახდის შემდგომ ურთიერთობაში იგი ნაწილობრივ უბრუნდება ძირითადი ურთიერთობის კაუზალურ ლოგიკას. სწორედ ეს დუალიზმი ქმნის დოქტრინულ და პრაქტიკულ დისონანსს.

რეგრესის უფლება ავტონომიის ბუნებრივი გაგრძელებაა. თუ გარანტი იხდის დოკუმენტური მოთხოვნის საფუძველზე და არა ძირითადი ვალდებულების სრული სამართლებრივი შეფასებით, მაშინ მისი ანაზღაურების უფლება არ შეიძლება ისე იქნეს შეზღუდული, თითქოს მან საბოლოოდ იკისრა ძირითადი დავის რისკი. გარანტის როლი არის გადახდის უზრუნველყოფა და არა პრინციპალის ვალდებულების მატერიალური დადასტურება. ამიტომ რეგრესის შეზღუდვა იმავე საფუძველებით, რომლითაც პრინციპალი შეიძლება ედავებოდეს ბენეფიციარს, საფრთხეს უქმნის ინსტიტუტის ფუნქციურ თანმიმდევრულობას.

1 URDG 758 (Uniform Rules for Demand Guarantees – უნიფიცირებული წესები მოთხოვნამდე გარანტიებზე) არის საერთაშორისო სავაჭრო პალატის (ICC – International Chamber of Commerce) მიერ გამოქვეყნებული საერთაშორისოდ აღიარებული წესების ერთობლიობა, რომელიც არეგულირებს მოთხოვნაზე დაფუძნებულ გარანტიებს. URDG 758 ძალაში შევიდა 2010 წლის 1 ივლისიდან.

ავტონომიის პრინციპი არ ნიშნავს ბენეფიციარის თვითნებობის შეუზღუდავ დაცვას. უფლების ბოროტად გამოყენების ან თაღლითური მოთხოვნის წარდგენის შემთხვევაში ეროვნული სამართალი შეიძლება იცნობდეს გადახდის შეჩერების ან დაცვის სპეციალურ მექანიზმებს, მაგრამ ეს გამონაკლისი არ უნდა გადაიქცეს ზოგად წესად, რომელიც რეგრესის ეტაპზე გარანტს ართმევს ანაზღაურებას მხოლოდ იმიტომ, რომ პრინციპალს აქვს დავა ბენეფიციართან.

ამგვარად, საბანკო გარანტიის ავტონომია რეგრესის საკითხს წინასწარ განსაზღვრავს. გარანტიის დამოუკიდებლობა მხოლოდ მაშინ არის ფუნქციურად გამართლებული, როდესაც გარანტს გადახდის შემდეგ აქვს ძლიერი, წინასწარ განსაზღვრული და პრაქტიკულად აღსრულებადი მოთხოვნა პრინციპალის მიმართ. წინააღმდეგ შემთხვევაში დამოუკიდებლობა იქცევა გარანტის საწინააღმდეგო რისკად და არა კომერციული ბრუნვის სტაბილურობის მექანიზმად.

2. რეგრესის უფლების სამართლებრივი ბუნება: რეგრესი, სუბროგაცია და ანაზღაურების მოთხოვნა

რეგრესის უფლების დოქტრინული განსაზღვრა აუცილებელია, რადგან პრაქტიკაში ხშირად სამი მსგავსი, მაგრამ განსხვავებული კატეგორიის აღრევა ხდება: რეგრესი, სუბროგაცია და ანაზღაურების სახელშეკრულებო მოთხოვნა.

საბანკო გარანტიის კონტექსტში რეგრესი უფრო ახლო დგას ანაზღაურების დამოუკიდებელ მოთხოვნასთან, ვიდრე სუბროგაციასთან. გარანტის მოთხოვნა პრინციპალის მიმართ ეფუძნება იმ გა-

რემოებას, რომ გადახდა განხორციელდა პრინციპალის დავალებით, მის სასარგებლოდ და მის კომერციულ ინტერესში. ამდენად, რეგრესი არის ახალი მოთხოვნა, რომელიც წარმოიშობა გადახდის ფაქტით, მაგრამ მისი ეფექტიანობა დამოკიდებულია შიდა სამართლებრივ ურთიერთობაზე.

რეგრესი არის სუბროგაციის რელატიური შედეგი, ანუ უფლებებში გათანაბრება²

სუბროგაციასთან რეგრესის გაიგივება საბანკო გარანტიის სფეროში პრობლემურია. თუ გარანტს მხოლოდ ბენეფიციარის უფლებები გადაეცემოდა, მაშინ პრინციპალს შეეძლებოდა გარანტის წინააღმდეგ იმავე შესაგებლების გამოყენება, რაც მას ბენეფიციარის წინააღმდეგ ჰქონდა. ასეთი მოდელი პრაქტიკულად გააუქმებდა გარანტიის ავტონომიურ ეფექტს და ეს წინააღმდეგობაში მოვიდოდა მოთხოვნაზე დაფუძნებული გარანტიის არსთან. ამიტომ თავდებობის ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი სუბროგაციული მოდელი ანალოგიით ვერ გავრცელდება საბანკო გარანტიაზე, რადგან თავდებობა აქცესორული, ხოლო გარანტია დამოუკიდებელი ვალდებულებაა.

რეგრესი, როგორც დამოუკიდებელი მოთხოვნა, არ ნიშნავს პრინციპალის დაცვის სრულ გაუქმებას. პრინციპალს უნდა ღარჩეს შესაძლებლობა ედავოს გარანტს იმ შემთხვევაში, თუ გარანტმა გადაიხდა აშკარად შეუსაბამო მოთხოვნის საფუძველზე, დაარღვია შეთანხმებული პროცედურა, არ აცნობა მოთხოვნის მიღების შესახებ ან გადაიხდა უხეში დაუღვრობით. მაგრამ ეს შესაგებლები უნდა უკავშირდებოდეს გარანტის ქცევას და არა ძირითადი ხელშეკრულების ყველა შესაძლო დავას. წინააღმდეგ შემთხვევაში რეგრესი დაკარგავს დამოუკიდებელ ბუნებას.

2 შეადარე. მესხიშვილი, ქ., 2020. კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და პრაქტიკა. I ტომი. თბილისი: გვ. 73.

ამგვარი გამიჯვნა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქართული სამართლისთვის. უფრო სწორი იქნება რეგრესის აღქმა როგორც გარანტიის დამოუკიდებელი მოთხოვნის ანაზღაურების შესახებ, რომელიც შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ იმ გარემოებებით, რომლებიც უშუალოდ გარანტიის შესრულებასა და გარანტიის კეთილსინდისიერებას უკავშირდება.

რეგრესის ასეთი გაგება უკეთესად პასუხობს საბანკო გარანტიის ეკონომიკურ მიზანსაც. ბანკი³ გარანტიას გასცემს საკრედიტო-საბანკო მომსახურების ფარგლებში, რომლის საფასურსაც იღებს და რომლის უკან დგას პრინციპალის ანაზღაურების ვალდებულება. თუ ეს ვალდებულება გაურკვეველია ან ადვილად სადავო ხდება, ბანკი ან გაზრდის ფასს, ან შეზღუდავს გარანტიების გაცემას, რაც საბოლოოდ აზიანებს კომერციული ბრუნვის ინტერესს.

3. პრინციპალსა და გარანტის შორის ანაზღაურების შესახებ შეთანხმება

წინამდებარე ერთ-ერთი მთავარი საკითხია, საჭიროა თუ არა პრინციპალსა და გარანტს შორის წერილობითი შეთანხმება რეგრესისათვის. პასუხი უნდა გაიმიჯნოს ორ დონეზე: რეგრესის წარმოშობის ფორმალური საფუძველი და მისი პრაქტიკული აღსრულებადობა. ფორმალურად კანონმა შეიძლება აღიაროს გარანტის უფლება, მოითხოვოს გადახდილი თა-

ნხის დაბრუნება, მაგრამ ასეთი ნორმა, თავისთავად, ვერ პასუხობს ყველა იმ საკითხს, რომლებიც საბანკო პრაქტიკაში გადამწყვეტია: რა ვადაში უნდა აუნაზღაურდეს თანხა გარანტს, მოიცავს თუ არა მოთხოვნა პროცენტს, ხარჯებს, უცხოური ვალუტის კურსის სხვაობას.

საბანკო გარანტიასთან დაკავშირებული რისკების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ჯეროვანი შეთანხმება ხარჯების ანაზღაურების თაობაზე, არამედ ბანკის სასარგებლოდ საკმარისი უზრუნველყოფის არსებობაც.⁴

წერილობითი შეთანხმება ანაზღაურების შესახებ, შესაბამისად, არ არის რეგრესის შესახებ უბრალო დამატებითი მტკიცებულება. იგი არის გარანტიის გაცემის შიდა სამართლებრივი საფუძველი. მასში პრინციპალი წინასწარ აღიარებს, რომ გარანტის მიერ გარანტიის პირობების შესაბამისად გადახდილი ნებისმიერი თანხა ექვემდებარება სრულ ანაზღაურებას. ასეთ შეთანხმებაში შეიძლება ჩამოყალიბდეს გარანტის დისკრეციის ფარგლები, მოთხოვნის შემოწმების სტანდარტი, შეტყობინების წესი, ანაზღაურების ვადა და პრინციპალის ვალდებულება გადაუხადოს გარანტს თანხა პირველივე მოთხოვნისთანავე.

ქართული სამართლის პირობებში წერილობითი შეთანხმების აუცილებლობა კიდევ უფრო ძლიერია, რადგან სამოქალაქო კოდექსის ტექსტი რეგრესის ყველა პრაქტიკულ ასპექტს არ არეგულირებს. კოდექსი ადგენს ზოგად უფლებას, მაგრამ ვერ ჩაანაცვლებს საბანკო ურთიერთობის დეტალურ სტრუქტურას. საბანკო გარანტიის გაცემამდე ბანკმა უნდა

3 მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, გარანტი შეიძლება იყოს არამხოლოდ კომერციული ბანკი, არამედ კანონით პირდაპირ განსაზღვრული სხვა ინსტრუქტიც, წინამდებარე ნაშრომი საბანკო გარანტიას განიხილავს საბანკო პრაქტიკის ქრილში.

4 შეადარე. Graf von Westphalen, F., 2023. Die Bankgarantie im internationalen Handelsverkehr. 5th ed. Frankfurt am Main: Fachmedien Recht und Wirtschaft, dfv Mediengruppe, გვ. 14.

მიიღოს არა მხოლოდ განაცხადი გარანტიის გაცემაზე, არამედ მკაფიო ვალდებულება ანაზღაურებაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში დავისას პრინციპალს ექნება სივრცე ამტკიცოს, რომ გარანტმა გადაიხადა ნაადრევად, არასწორად, არასაკმარისი შემოწმების საფუძველზე ან ბენეფიციარის მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე.

უზენაესი სასამართლო სრულად იზიარებს ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულ შეხედულებას შემდეგზე: „ბენეფიციარის მოთხოვნა არ გულისხმობს იმას, რომ გარანტმა ყველა შემთხვევაში უპირობოდ უნდა დააკმაყოფილოს მისი მოთხოვნა. ბენეფიციარის მოთხოვნის მიღებისთანავე, გარანტი ვალდებულია, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნულის შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს პრინციპალს და გადასცეს მას მოთხოვნის ასლი მასთან დაკავშირებული ყველა დოკუმენტითურთ”.⁵

წერილობითი ფორმის მოთხოვნა ასევე გამომდინარეობს მტკიცებულებითი ფუნქციიდან. რეგრესული დავისას გარანტმა უნდა დაადასტუროს არა მხოლოდ გადახდის ფაქტი, არამედ ისიც, რომ გადახდა განხორციელდა იმ ურთიერთობის ფარგლებში, რომლისთვისაც პრინციპალი პასუხისმგებელია. ზეპირი ან ზოგადი შეთანხმება ამ მიზანს ვერ უზრუნველყოფს. საბანკო ურთიერთობაში, სადაც საუბარია ხშირად მნიშვნელოვან თანხებზე, წერილობითი შეთანხმება ქმნის არა ფორმალურ, არამედ სამართლებრივ უსაფრთხოებას.

ანაზღაურების შეთანხმების გარეშე რეგრესი შეიძლება დარჩეს ფორმალურ უფლებად, რომლის განხორციელება

დამოკიდებულია სასამართლოს განმარტებაზე. ასეთი მდგომარეობა არ შეესაბამება საბანკო გარანტიის ბუნებას. გარანტიის ინსტიტუტი ეფუძნება წინასწარ განსაზღვრულობას; შესაბამისად, გარანტის შიდა დაცვის მექანიზმიც წინასწარ განსაზღვრული უნდა იყოს. სწორედ ამიტომ პრაქტიკაში ბანკები, როგორც წესი, გარანტიის გაცემამდე აფორმებენ განაცხადს, საკრედიტო ან უზრუნველყოფის ხელშეკრულებას, ან ცალკე ანაზღაურების შეთანხმებას, სადაც პრინციპალის ვალდებულება დეტალურად არის გაწერილი.

პრინციპალის დავა ბენეფიციართან არ უნდა აჩერებდეს ანაზღაურებას. პრინციპალს შეუძლია დამოუკიდებლად იდავოს ბენეფიციარის წინააღმდეგ, მაგრამ ეს დავა არ უნდა იქცეს გარანტის რეგრესის პარალიზების საშუალებად. სწორედ ამგვარი გამიჯვნა იცავს გარანტიის ავტონომიას.

ამიტომ დასკვნა მკაფიოა: კანონის დონეზე რეგრესის აღიარება აუცილებელია, მაგრამ არასაკმარისი. საბანკო პრაქტიკაში რეგრესი სრულფასოვნად მუშაობს მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი გამყარებულია წერილობითი შეთანხმებით ანაზღაურების შესახებ. ასეთი შეთანხმება არ აუქმებს კანონით მინიჭებულ უფლებას; პირიქით, აძლევს მას კონკრეტულ ფორმას, მოცულობას და აღსრულებადობას.

5 ქიპაშვილი, ნ., 2015. საბანკო გარანტია საქართველოს კანონმდებლობისა და საერთაშორისო უნიფიცირებული წესების მიხედვით. თბილისი: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, გვ. 94. შეადარე. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 04 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-1164-2023) [ინტერნეტი]. ხელმისაწვდომია: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/71597/1> [წვდომის თარიღი 25.04.2026].

4. URDG 758-ის ფუნქცია და მისი გამოყენების პრაქტიკა რეგრესთან მიმართებით

სამართლის მეცნიერებაში ხშირად უთითებენ უნიფიცირებული წესების მნიშვნელობაზე ეროვნული კანონმდებლობისათვის.⁶

URDG 758 წარმოადგენს საერთაშორისო სავაჭრო პალატის მიერ ჩამოყალიბებულ წესებს მოთხოვნაზე დაფუძნებული გარანტიებისთვის. მისი სამართლებრივი ბუნება განსხვავდება ეროვნული კანონმდებლობისგან: იგი არ არის კანონი, არამედ სახელმეკრულებო წესთა კრებული, რომელიც მოქმედებს მაშინ, როდესაც მხარეები მისი გამოყენების შესახებ გარანტიის ტექსტში მიუთითებენ. მიუხედავად ამისა, მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა გაცილებით მეტია, ვიდრე უბრალო სტანდარტული პირობების კრებულისა. URDG 758 ქმნის საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკის საერთო ენას, ამცირებს განმარტების რისკს და უზრუნველყოფს გარანტიის შესრულების პროგნოზირებადობას.

სავაჭრო პალატის მოდელური წესები URDG 758 ვრცელდება ნებისმიერ ისეთ გარანტიაზე, რომელშიც პირდაპირაა მიუთითებული, რომ ის ამ წესებს ექვემდებარება.⁷ ამ ეტაპზე შეუძლებელია საბოლოოდ იმის პროგნოზირება, შეძლებს თუ არა URDG 758 პრაქტიკაში ფართომასშტაბიან დამკვიდრებას.⁸

საქართველოს უზენაესი სასამართ-

ლოს მიდგომა ამ საკითხთან მიმართებაში შემდეგია: “სამოქალაქო კოდექსი ამომწურავად არ განსაზღვრავს საბანკო გარანტიის სახეებს. სამოქალაქო კოდექსის დებულებების შესავსებად გამოიყენება საერთაშორისო სავაჭრო-სამრეწველო პალატის მიერ დადგენილი უნიფიცირებული წესები მოთხოვნამდე გარანტიებზე (პუბლიკაცია #758)”.⁹

URDG 758-ის გამოყენების პრაქტიკა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო გარანტიებში, სადაც მხარეები სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემის წარმომადგენლები არიან. ასეთ ვითარებაში ეროვნული სამართლის განსხვავებები შეიძლება გახდეს გაურკვევლობის წყარო. URDG-ს ჩართვა გარანტიაში საშუალებას იძლევა, რომ მოთხოვნის წარდგენა, დოკუმენტების შემოწმება, ვადები, შეუსაბამობის შეტყობინება, ვადის გაგრძელება ან გადახდის მოთხოვნა საერთო სტანდარტით დარეგულირდეს. ამით ბენეფიციარიც და გარანტიც წინასწარ ხედავენ შესრულების პროცესის სამართლებრივ ჩარჩოს.

მნიშვნელოვანია, რომ URDG 758 რეგრესს პირდაპირ არ არეგულირებს. ეს არ არის ხარვეზი, არამედ წესების სისტემური არჩევანი. URDG-ის მიზანია გარანტსა და ბენეფიციარს შორის გარანტიის შესრულების ურთიერთობის მოწესრიგება. პრინციპალსა და გარანტს შორის შიდა ანაზღაურების ურთიერთობა კი რჩება ეროვნული სამართლისა და მხარეთა შეთანხმების სფეროდ. სწორედ ამიტომ

6 შეადარე. Bertrams, R. F., 2013. Bank Guarantees in International Trade. Fourth Revised Edition. Wolters Kluwer Law & Business, გვ. 28.

7 ICC, 2010. Uniform Rules for Demand Guarantees, URDG 758. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.cipic-bragadin.com/wp-content/uploads/2015/09/ICC-URDG-758.pdf>> [წვდომის თარიღი 30.04.2026].

8 შეადარე. Graf von Westphalen, F., 2023. Die Bankgarantie im internationalen Handelsverkehr. 5th ed. Frankfurt am Main: Fachmedien Recht und Wirtschaft, dfv Mediengruppe, გვ. 39.

9 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 20 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №330310114533822). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/22906/0>> [წვდომის თარიღი 25.04.2026].

URDG-ის არსებობა ვერ ჩაანაცვლებს პრინციპალთან წერილობით ანაზღაურების შეთანხმებას.

URDG 758-ის პრაქტიკული ღირებულება განსაკუთრებით ჩანს დოკუმენტური შესაბამისობის სტანდარტში. წესები გარანტს აძლევს განსაზღვრულ ვადას მოთხოვნის შესამოწმებლად და ავალდებულებს მას, იმოქმედოს დოკუმენტების საფუძველზე. შესაბამისად, თუ გარანტი მა გადაიხდა წესების დაცვით, პრინციპალის მიერ შემდგომი დავა ბენეფიციართან არ უნდა იქცეს რეგრესის უარყოფის საფუძველად, გარდა უფლების ბოროტად გამოყენების ან გარანტის არაკეთილსინდისიერი ქცევის შემთხვევისა. URDG 758 ავალდებულებს გარანტს, შეაფასოს მოთხოვნის შესაბამისობა ხუთ სამუშაო დღეში. შეფასება უნდა ეფუძნებოდეს „გონივრული ბანკის“ სტანდარტს, რაც გამორიცხავს როგორც ზედმეტ ფორმალიზმს, ისე დაუსაბუთებელ ლიბერალიზმს.¹⁰

URDG-ის გამოყენების პრაქტიკაში ხშირად გარანტიის ტექსტი და შიდა საბანკო დოკუმენტები ერთმანეთთან დაკავშირებულია, მაგრამ სამართლებრივად განსხვავებულ სფეროებს აწესრიგებს. გარანტიის ტექსტი განსაზღვრავს გარანტის ვალდებულებას ბენეფიციარის წინაშე, ხოლო პრინციპალთან ხელშეკრულება – გარანტის ანაზღაურების უფლებას. ამ ორი დოკუმენტის აღრევა ქმნის რისკს. URDG-ის მითითება გარანტიაში არ ნიშნავს, რომ პრინციპალი ავტომატურად და დეტალურად არის ვალდებული, აუნაზღაუროს გარანტს ყველა თანხა, თუ ეს შიდა ურთიერთობაში მკაფიოდ არ არის გაწერილი.

ქართული საბანკო პრაქტიკისთვის

URDG 758-ის მნიშვნელობა შეიძლება ორ დონეზე შეფასდეს. პირველ დონეზე იგი არის ოპერაციული სტანდარტი, რომელიც ამარტივებს საერთაშორისო გარანტიების გაცემასა და შესრულებას. მეორე დონეზე იგი არის ინტერპრეტაციის წყარო, რომელიც ეხმარება ქართულ სამართალს საბანკო გარანტიის ავტონომიური ბუნების სწორად გაგებაში. სწორედ მეორე დონეა მნიშვნელოვანი რეგრესისთვის: ქართული სამართლის ნორმები უნდა განიმარტოს ისე, რომ არ დაირღვეს გარანტიის ის ფუნქციური ლოგიკა, რომელსაც URDG 758 გამოხატავს.

აქედან გამომდინარე, URDG 758-ის როლი რეგრესთან მიმართებით არ არის ნორმატიულ დონეზე დადგენილი, მაგრამ არის დოქტრინულად არსებითი. იგი არ ქმნის რეგრესის უფლებას, მაგრამ აყალიბებს იმ სამართლებრივ გარემოს, რომელშიც რეგრესის უფლება უნდა იქნეს სწორად გაგებული და გამოყენებული.

5. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ნორმათა სისტემური ანალიზი

„საბანკო გარანტიის ინსტიტუტის ფუნქციონირებისათვის ძალზედ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მის სტაბილურობას, ანუ იმას, თუ რამდენად დაზღვეულია გარანტიის მიმღები (ბენეფიციარი) იმისგან, რომ ამა თუ იმ სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო გარანტია ვადაზე აღრე შეწყვეტს მოქმედებას.“¹¹

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი საბანკო გარანტიის ინსტიტუტს დამოუკიდებლად აწესრიგებს, მაგრამ მისი ნო-

10 შეადარე. მუხლი 19, ICC, 2010. Uniform Rules for Demand Guarantees, URDG 758. [ინტერნეტი]. ხელმისაწვდომია: <https://www.cipic-bragadin.com/wp-content/uploads/2015/09/ICC-URDG-758.pdf> [წვდომის თარიღი 30.04.2026].

11 გაბისონია, ზ., 2012. საბანკო სამართალი. თბილისი: გამომცემლობა მერიდიანი, გვ. 255.

რმები სრულად ვერ ასახავს მოთხოვნაზე დაფუძნებული გარანტიის თანამედროვე კომერციულ ფუნქციას. განსაკუთრებით პრობლემურია ის, რომ კოდექსი, ერთი მხრივ, აღიარებს გარანტიის დამოუკიდებელ ბუნებას, ხოლო, მეორე მხრივ, რეგრესის ეტაპზე ქმნის სივრცეს პრინციპალის ფართო შესაგებლებისთვის. ამგვარი კონსტრუქცია ქმნის შიდა ნორმატიულ დაძაბულობას, რომელიც განსაკუთრებით მწვავედ ჩანს ბანკის მიერ გადახდის განხორციელების შემდეგ.

კოდექსის რეგრესის მოდელი შეიძლება დადებითად შეფასდეს იმდენად, რამდენადაც იგი არეგულირებს გარანტის მოთხოვნას პრინციპალის მიმართ. მაგრამ ნორმის არსებობა საკმარისი არ არის, თუ მისი გამოყენება შეიძლება ისე განიმარტოს, რომ გარანტის მოთხოვნა გახდეს ძირითადი ურთიერთობის ყველა შესაძლო დავის ფარგლებში განხილვის საგანი. საბანკო გარანტიის ავტონომიის პირობებში რეგრესი უნდა იყოს სწრაფი და ეფექტიანი, რადგან იგი არის გარანტის მიერ განხორციელებული გადახდის ეკონომიკური კომპენსაცია.

განსაკუთრებით პრობლემურია მოთხოვნის შესაბამისობის შემოწმების საკითხი. თუ იგი განიმარტება ფართოდ, როგორც ბენეფიციარის მატერიალური უფლებამოსილების სრულყოფილი შემოწმება ძირითადი ხელშეკრულების საფუძველზე, მაშინ გარანტს ეკისრება ისეთი ფუნქცია, რომელიც ეწინააღმდეგება გარანტიის დოკუმენტურ ბუნებას. ვფიქრობთ, გარანტმა უნდა შეამოწმოს, შესაბამეა თუ არა მოთხოვნა გარანტიის პირობებს და აშკარად ხომ არ იკვეთება უფლების ბოროტად გამოყენება.

პრინციპალის შესაგებლის ფარგლები ასევე უნდა განიმარტოს შეზღუდულად. პრინციპალს უნდა შეეძლოს მიუთითოს, რომ გარანტმა დაარღვია შეტყობინების ვალდებულება, გადაიხადა აშკარად

შეუსაბამო მოთხოვნის საფუძველზე ან იმოქმედა არაკეთილსინდისიერად. მაგრამ პრინციპალს არ უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, რეგრესის წინააღმდეგ გამოიყენოს ყველა ის არგუმენტი, რომლებიც მას ბენეფიციართან ძირითადი ხელშეკრულების ფარგლებში აქვს. ასეთი ფართო მიდგომა საბანკო გარანტიას აქცევს არასტაბილურ ინსტრუმენტად.

სისტემური განმარტებისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ, რომ გარანტი და პრინციპალი ერთსა და იმავე ურთიერთობაში არ არიან როგორც ჩვეულებრივი მოვალე და თავდები.

ქართული სამართლის განმარტებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს კეთილსინდისიერების პრინციპს. თუ გარანტმა იმოქმედა კეთილსინდისიერად, გარანტიის პირობების შესაბამისად და კომერციულად გონივრულ ფარგლებში, მისი რეგრესული მოთხოვნა დაცული უნდა იყოს.

საკანონმდებლო თვალსაზრისით სასურველია, რომ ქართულ სამართალში კიდევ უფრო მკაფიოდ გაიმიჯნოს საბანკო გარანტიასთან დაკავშირებული და მისგან გამომდინარე შემდეგი ურთიერთობები. ურთიერთობა გარანტსა და ბენეფიციარს შორის უნდა დაემყაროს ავტონომიასა და დოკუმენტურ შესაბამისობას, ხოლო გარანტსა და პრინციპალს შორის ურთიერთობა უნდა დაემყაროს წერილობით შეთანხმებას ანაზღაურების შესახებ და რეგრესის ეფექტიან დაცვას. ამგვარი გამიჯვნა თავიდან ააცილებს მხარეებს იმ წინააღმდეგობას, რომელიც დღეს ნორმათა განმარტებისას ჩნდება. ამიტომ ქართული სამართლის დოქტრინული განვითარება უნდა წავიდეს არა გარანტიის ავტონომიის შეზღუდვის, არამედ რეგრესის დაცვის გაძლიერების მიმართულებით. ეს არ ნიშნავს პრინციპალის ინტერესების იგნორირებას; ეს ნიშნავს რისკების სწორ განაწილებას.

პრინციპალს, რომელმაც მოითხოვა გარანტიის გაცემა და ისარგებლა მისით, უნდა ეკისრებოდეს გარანტიის ანაზღაურების მკაფიო ვალდებულება, ხოლო ბენეფიციართან დავა უნდა გადაწყდეს დამოუკიდებელი მოთხოვნის ფარგლებში.

6. რეგრესის ფარგლები

რეგრესის საკითხის პრაქტიკული მნიშვნელობა მხოლოდ იმაში არ მდგომარეობს, აქვს თუ არა გარანტს მოთხოვნა პრინციპალის მიმართ. არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რას მოიცავს ეს მოთხოვნა. ვიწრო გაგებით რეგრესი შეიძლება შემოიფარგლოს მხოლოდ ბენეფიციარისთვის გადახდილი ძირითადი თანხით. მაგრამ საბანკო გარანტიის რეალური ეკონომიკური შედეგი უფრო ფართოა. გარანტს შეიძლება დაეკისროს საკომისიო, გარიცხვის ხარჯი, კორესპონდენტი ბანკის ხარჯი, იურიდიული მომსახურების ღირებულება, სასამართლო ან საარბიტრაჟო ხარჯი, ასევე ვალუტის კურსის ცვლილებით გამოწვეული დანაკარგი.

„როგორც წესი, გარანტი პრინციპალთან გაფორმებულ ხელშეკრულებაში თანხმდება, რომ იგი ბენეფიციარის დაკმაყოფილების შემდეგ უფლებამოსილია პრინციპალს მოსთხოვოს გაწეული ხარჯების ანაზღაურება. ამგვარი მოთხოვნა ბენეფიციარის დაკმაყოფილებისთანავე ავტომატურად, კანონის ძალით (*ipso iure*) კი არ წარმოიშობა, არამედ 890 I მუხლის თანახმად, მხოლოდ გარანტის და პრინციპალის შეთანხმებით“.¹²

თუ ანაზღაურების შეთანხმება ამ საკითხებს არ აწესრიგებს, დავისას გაურკვეველი ხდება, რა შეიძლება მოითხოვოს გარანტმა. კანონით გათვალისწინებული ზოგადი რეგრესი ხშირად საკმარისი არ

არის ხარჯების სრული სპექტრის დასაფარად. ამიტომ წერილობით შეთანხმებაში აუცილებელია ჩაიწეროს, რომ პრინციპალის ვალდებულება მოიცავს არა მხოლოდ გადახდილ თანხას, არამედ ყველა გონივრულ და დოკუმენტურად დადასტურებულ ხარჯს, რომელიც გარანტიის გაცემას, მართვას, მოთხოვნის განხილვას, გადახდას ან შემდგომი ანაზღაურების მოთხოვნას უკავშირდება.

პროცენტის საკითხიც არსებითია. თუ პრინციპალი დაუყოვნებლივ არ აუნაზღაურებს გარანტს გადახდილ თანხას, ბანკი ფაქტობრივად აფინანსებს პრინციპალს. ასეთ ვითარებაში რეგრესული მოთხოვნის პროცენტით უზრუნველყოფა არა სანქცია, არამედ ეკონომიკური სამართლიანობის ელემენტია. პროცენტი უნდა დაიწყოს იმ დღიდან, როდესაც გარანტმა განახორციელა გადახდა ან როდესაც პრინციპალს დაეკისრა ანაზღაურების ვალდებულება შეთანხმებით განსაზღვრული წესით.

სავალუტო რისკი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო გარანტიებში. გარანტია შეიძლება გაიცეს უცხოურ ვალუტაში, ხოლო პრინციპალის ანგარიშები ან უზრუნველყოფა იყოს სხვა ვალუტაში. თუ კურსის ცვლილებით გარანტს მიაღდა ზიანი, უნდა იყოს მკაფიოდ განსაზღვრული, ვინ ატარებს ამ რისკს. საბანკო პრაქტიკის თავისებურებების გათვალისწინებით, ასეთი რისკი უნდა ეკისრებოდეს პრინციპალს, რადგან გარანტია გაიცა მისი კომერციული ინტერესისათვის.

რეგრესის ფარგლების წინასწარი განსაზღვრა ასევე ამცირებს სასამართლო დავის ალბათობას, ამიტომ რეგრესის მოცულობა უნდა განისაზღვროს ფართოდ, მაგრამ არა უსაზღვროდ. გარანტს უნდა აუნაზღაურდეს ყველა გონივრული და გარანტიის შესრულებასთან დაკავშირებული ხარჯი, თუმცა მას არ უნდა შეეძლოს ისეთი თანხე-

12 შენგელია, რ. და სხვები, 2001. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი მე-4, ტომი მე-2. თბილისი: გვ. 584.

ბის მოთხოვნა, რომლებიც არ უკავშირდება გარანტიას ან წარმოიშვა მისი არაკეთილსინდისიერი ქცევით. ამ ბალანსს საუკეთესოდ უზრუნველყოფს წერილობითი შეთანხმება ანაზღაურების შესახებ.

7. რეკომენდაციები ქართული საბანკო პრაქტიკისა და ნორმატივების განმარტებისთვის

რეგრესის ეფექტიანი მოდელი მხოლოდ სასამართლო განმარტების საკითხი არ არის; იგი საბანკო დოკუმენტაციის ხარისხთანაც არის დაკავშირებული. ქართულ პრაქტიკაში აუცილებელია, რომ გარანტიის გაცემის ყველა შემთხვევაში შიდა დოკუმენტი, იქნება ეს განაცხადი, ხელშეკრულება თუ ცალკე ანაზღაურების შეთანხმება, მკაფიოდ ასახავდეს პრინციპალის ვალდებულებას. ტექსტი არ უნდა შემოიფარგლოს ზოგადი ფრაზით, რომ პრინციპალი აუნაზღაურებს ბანკს გადახდილ თანხას. მასში უნდა იყოს განსაზღვრული ანაზღაურების ვადა, მოცულობა, ხარჯების კატეგორიები, პროცენტი, ვალუტის კურსის რისკი და ბანკის მიერ მიღებული მოთხოვნის შემოწმების სტანდარტი.

პირველი რეკომენდაცია ეხება გარანტიის გაცემამდე პრინციპალის მიერ ხელმოწერილ დოკუმენტს. იგი უნდა შეიცავდეს დათქმას, რომ ბანკის მიერ გარანტიის პირობებისა და შესაბამისი წესების დაცვით განხორციელებული გადახდა არის პრინციპალის მიმართ დაუყოვნებლივ ანაზღაურებადი.

მეორე რეკომენდაცია ეხება შეტყობინების წესს. პრაქტიკულად სასურველია, რომ ანაზღაურების შესახებ შეთანხმება განსაზღვრავდეს, რა ფორმით აცნობებს ბანკი პრინციპალს ბენეფიციარის მოთხოვნის მიღებას, რა ვადაში შეუძლია პრინციპალს მიაწოდოს ბანკს ინფორ-

მაცია უფლების ბოროტად გამოყენების შესახებ და რა შედეგი მოჰყვება ასეთი ინფორმაციის მიუწოდებლობას. ამგვარი მექანიზმი, ერთი მხრივ, იცავს პრინციპალს, ხოლო, მეორე მხრივ, არ აფერხებს URDG-ის ვადებში მოთხოვნის განხილვას.

მესამე რეკომენდაცია უკავშირდება შესაგებლების შეზღუდვას. შეთანხმებაში უნდა ჩაიწეროს, რომ პრინციპალი ვერ უარყოფს ანაზღაურების ვალდებულებას მხოლოდ იმ საფუძველით, რომ მას აქვს ან შეიძლება ჰქონდეს მოთხოვნა ბენეფიციარის წინააღმდეგ ძირითადი ხელშეკრულებიდან. შესაგებელი დასაშვები უნდა იყოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ბანკმა არსებითად დაარღვია გარანტიის პირობები, გადაიხდა აშკარად შეუსაბამო მოთხოვნის საფუძველზე ან იმოქმედა არაკეთილსინდისიერად. ასეთი ჩანაწერი ხელს უწყობს რისკების სწორ განაწილებას.

მეოთხე რეკომენდაცია შეეხება უზრუნველყოფას. თუ გარანტიის თანხა არსებითია, ბანკის რეგრესული მოთხოვნა უნდა იყოს გამყარებული შესაბამისი უზრუნველყოფით: თანხის დაბლოკვით, დეპოზიტით, გირავნობით, იპოთეკით ან სხვა მისაღები საშუალებით. რეგრესის უფლება, რომელიც მხოლოდ მოთხოვნის სახით არსებობს და არ არის უზრუნველყოფილი, პრაქტიკაში ხშირად არასაკმარისია. საბანკო გარანტია, როგორც კრედიტთან მიახლოებული რისკის შემცველი პროდუქტი, საჭიროებს ანალოგიურ რისკ-მენეჯმენტს.

დოქტრინული თვალსაზრისით რეკომენდებულია, რომ ქართული სასამართლოები რეგრესის დავებში მკაფიოდ გამიჯნავდნენ სამ ურთიერთობას: ძირითადი ხელშეკრულება პრინციპალსა და ბენეფიციარს შორის, გარანტიის ურთიერთობა გარანტსა და ბენეფიციარს შორის და შიდა ანაზღაურების ურთიერთობა გარანტსა და პრინციპალს შორის. ამ სამ ურთიერთობას სხვადასხვა ფუნქცია აქვს

და მათი აღრევა იწვევს სამართლებრივ გაურკვევლობას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ ძირითადი ხელშეკრულების დავა ავტომატურად არ გავრცელდეს გარანტიის რეგრესზე.

აუცილებელია, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმები უფრო ნათლად ასახავდეს მოთხოვნაზე დაფუძნებული საბანკო გარანტიის სპეციფიკას. ნორმაში შეიძლება დაზუსტდეს, რომ გარანტიის მიერ გარანტიის პირობების დაცვით განხორციელებული გადახდა წარმოშობს პრინციპალის ანაზღაურების ვალდებულებას, ხოლო ამ ვალდებულების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ გარანტიის არაკეთილსინდისიერი ან აშკარად არასწორი მოქმედების შემთხვევაში. ასეთი მიდგომა არ ეწინააღმდეგება ქართულ კერძო სამართალს; იგი მხოლოდ აკონკრეტებს საბანკო გარანტიის ფუნქციურ ბუნებას.

დასკვნა

ანალიზი აჩვენებს, რომ რეგრესის უფლება საბანკო გარანტიის ურთიერთობებში არ არის დამხმარე მექანიზმი. იგი წარმოადგენს გარანტიის ინსტიტუტის ფუნქციურ ბირთვს, რადგან სწორედ რეგრესის მეშვეობით ნარჩუნდება ბალანსი ბენეფიციარის სწრაფ დაკმაყოფილებასა და გარანტიის ეკონომიკურ დაცვას შორის. გარანტიის ავტონომია ვერ იქნება მდგრადი, თუ გადახდის შემდეგ გარანტი აღმოჩნდება დაუცველი პრინციპალის ფართო შესაგებლების წინაშე.

რეგრესის სამართლებრივი ბუნება უნდა განიმარტოს როგორც დამოუკიდებელი ანაზღაურებითი მოთხოვნა და არა როგორც ბენეფიციარის მოთხოვნის უბრალო გაგრძელება. სუბროგაციასთან მისი გაიგივება საბანკო გარანტიის სფეროში არასასურველია, რადგან ეს გარანტს დააბრუნებს ძირითად ხელშეკრულებასთან

ბასთან დაკავშირებულ დავაში. რეგრესის დამოუკიდებელი ბუნება უკეთესად პასუხობს როგორც გარანტიის ავტონომიას, ისე საბანკო პრაქტიკის საჭიროებებს.

რეგრესის კანონით აღიარება აუცილებელია, მაგრამ არასაკმარისი. პრაქტიკაში რეგრესი ეფექტიანად ფუნქციონირებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც გარანტსა და პრინციპალს შორის არსებობს წერილობითი ანაზღაურების შეთანხმება. ასეთი შეთანხმება განსაზღვრავს რეგრესის მოცულობას, ვადებს, ხარჯებს, პროცენტს, პროცედურას და პრინციპალის შესაგებელთა ფარგლებს. ამიტომ იგი უნდა ჩაითვალოს არა ტექნიკურ დანამატად, არამედ გარანტიის გაცემის აუცილებელ შიდა სამართლებრივ საფუძვლად.

URDG 758 რეგრესს პირდაპირ არ არეგულირებს, მაგრამ მისი მნიშვნელობა მაინც არსებითია. იგი ქმნის გარანტიის შესრულების ავტონომიურ და დოკუმენტურ ჩარჩოს, რომელიც ეროვნული სამართლის განმარტებაზე გავლენას უნდა ახდენდეს. თუ გარანტი მოქმედებს URDG-ის წესების შესაბამისად და კეთილსინდისიერად იხდის, მისი ანაზღაურების უფლება უნდა იყოს ძლიერი და წინასწარ პროგნოზირებადი.

საბოლოოდ, რეგრესის უფლება უნდა განიმარტოს როგორც კანონით აღიარებული, მაგრამ სახელშეკრულებო წესით სრულყოფილი მოთხოვნა. მისი ეფექტიანობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ სამოქალაქო კოდექსის ზოგად ნორმებზე, არამედ იმაზე, რამდენად ზუსტად არის მოწესრიგებული გარანტსა და პრინციპალს შორის ანაზღაურების შესახებ ურთიერთობა. სწორედ ასეთი მოდელი უზრუნველყოფს საბანკო გარანტიის სტაბილურობას, კომერციული ბრუნვის სანდოობასა და ქართული სამართლის დაახლოებას URDG 758-ის ფუნქციურ ლოგიკასთან.

ბიბლიოგრაფია

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაბისონია, ზ., 2012. საბანკო სამართალი. გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი.
2. მესხიშვილი, ქ., 2020. კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და პრაქტიკა. I ტომი. თბილისი.
3. ძლიერიშვილი, ზ. და სხვები, 2014. სახელმეკრულებო სამართალი. თბილისი: გამომცემლობა მერიდიანი.
4. შენგელია, რ. და სხვები, 2001. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი მე-4. ტომი მე-2. თბილისი.
5. ჭიპაშვილი, ნ., 2015. საბანკო გარანტია საქართველოს კანონმდებლობისა და საერთაშორისო უნიფიცირებული წესების მიხედვით. თბილისი: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი.
6. Affaki, G. and Goode, R., 2011. Guide to the ICC Uniform Rules for Demand Guarantees URDG 758. 2011. Paris: ICC Publication No. 702E.
7. Andrews, G. M. and Millett, R., 2011. Law of Guarantees. London: Sweet & Maxwell. Goode.
8. Bertrams, R. F., 2013. Bank Guarantees in International Trade. Fourth Revised Edition. Wolters Kluwer Law & Business.
9. Graf von Westphalen, F., 2023. Die Bankgarantie im internationalen Handelsverkehr. 5th ed. Frankfurt am Main: Fachmedien Recht und Wirtschaft, dfv Mediengruppe.
10. Kronke, H. and McKendrick, E., 2015. Transnational Commercial Law: Text, Cases and Materials. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
11. Ostendorf, P., 2023. Internationale Wirtschaftsverträge: Exportkontrolle, Kartellrecht, Freistellung, Haftungsbeschränkung, Abtretungsverboten, Rechtswahl, Vertragsbeendigung, Streitbeilegung, Versicherung, internationale Liefer – und Anlagenbauverträge, Vertriebs – und Lizenzvereinbarungen. 3rd ed. München: C.H. Beck.
12. Proctor, C., 2015. The Law and Practice of International Banking. 2nd ed. Oxford: OUP Oxford.

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია:

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35> [წვდომის თარიღი 30.04.2026].

2. საქართველოს კანონი კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32962?publication=53> [წვდომის თარიღი 30.04.2026].
3. ICC, 2010. Uniform Rules for Demand Guarantees, URDG 758. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://www.cipcc-bragadin.com/wp-content/uploads/2015/09/ICC-URDG-758.pdf> [წვდომის თარიღი 30.04.2026].

სასამართლო პრაქტიკა:

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 01 თებერვლის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-1038-999-2016). [ინტერნეტი]. ხელმისაწვდომია: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/58614/1> [წვდომის თარიღი 25.04.2026].
2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 04 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-1164-2023). [ინტერნეტი]. ხელმისაწვდომია: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/71597/1> [წვდომის თარიღი 25.04.2026].
3. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 20 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №330310114533822). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/22906/0> [წვდომის თარიღი 25.04.2026].

BIBLIOGRAPHY

Used literature:

1. Affaki, G. and Goode, R., 2011. Guide to the ICC Uniform Rules for Demand Guarantees URDG 758. 2011. Paris: ICC Publication No. 702E. (in English)
2. Andrews, G. M. and Millett, R., 2011. Law of Guarantees. London: Sweet & Maxwell. Goode. (in English)
3. Bertrams, R. F., 2013. Bank Guarantees in International Trade. Fourth Revised Edition. Wolters Kluwer Law & Business. (in English)
4. Dzlierishvili, Z. and others, 2014. Contract Law.

- Tbilisi: Meridiani Publishing House. (in Georgian)
5. Gabisonia, Z., 2012. Banking Law. Tbilisi: Meridiani Publishing House. (in Georgian)
 6. Graf von Westphalen, F., 2023. Die Bankgarantie im internationalen Handelsverkehr. 5th ed. Frankfurt am Main: Fachmedien Recht und Wirtschaft, dfv Mediengruppe. (in German)
 7. Kronke, H. and McKendrick, E., 2015. Transnational Commercial Law: Text, Cases and Materials. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. (in English)
 8. Meskhishvili, K., 2020. Topical Issues of Private Law: Theory and Practice. Vol. I. Tbilisi. (in Georgian)
 9. Ostendorf, P., 2023. Internationale Wirtschaftsverträge: Exportkontrolle, Kartellrecht, Freistellung, Haftungsbeschränkung, Abtretungsverboten, Rechtswahl, Vertragsbeendigung, Streitbeilegung, Versicherung, internationale Liefer – und Anlagenbauverträge, Vertriebs – und Lizenzvereinbarungen. 3rd ed. München: C.H. Beck. (in German)
 10. Proctor, C., 2015. The Law and Practice of International Banking. 2nd ed. Oxford: OUP Oxford. (in English)
 11. Shengelia, R. and others, 2001. Commentary on the Civil Code of Georgia. Book IV, Vol. II. Tbilisi. (in Georgian)
 12. Tchipashvili, N., 2015. Bank Guarantee under Georgian Legislation and International Uniform Rules. Tbilisi: Grigol Robakidze University. (in Georgian)

Normative Materials:

1. Civil Code of Georgia. [Online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35> [Accessed 30.04.2026]. (in Georgian)
2. Law of Georgia on the Activities of Commercial Banks. [Online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32962?publication=53> [Accessed 30.04.2026]. (in Georgian)
3. International Chamber of Commerce, 2010. Uniform Rules for Demand Guarantees, URDG 758. [Online] available at: <https://www.cipic-bragadin.com/wp-content/uploads/2015/09/ICC-URDG-758.pdf> [Accessed 30.04.2026]. (in English)

Judicial Practice:

1. Decision of the Supreme Court of Georgia dated 1 February 2016 (Case No. AS-1038-999-2016). [Online] available at: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/58614/1> [Accessed 25.04.2026]. (in Georgian)
2. Decision of the Supreme Court of Georgia dated 4 December 2023 (Case No. AS-1164-2023). [Online] available at: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/71597/1> [Accessed 25.04.2026]. (in Georgian)
3. Decision of the Supreme Court of Georgia dated 20 December 2016 (Case No. 330310114533822). [Online] available at: <https://www.supremecourt.ge/ka/fullcase/22906/0> [Accessed 25.04.2026]. (in Georgian)